

Právní dějiny na území Slovenska

Ladislav Vojáček

11.

Slovenský stát 1939 – 1945, význam
SNP pro poválečné uspořádání

Generál Bedřich Homola

Vznik Slovenského štátu

- zákon o samostatnom Slovenskom štáte (č. 1/1939 Sl. z.)
- smlouva o ochraně z 18.(23.) března 1939 (přijatá s platností na 25 let a publikována až jako zákon č. 226/1940 Sl. z.)

Zákon č. 1/1939 Sl. z.

- „*samostatný a neodvislý Slovenský štát*“
- Sněm Slovenského státu
- předsednictvo sněmu jmenovalo první vládu
- recepce práva
  - + zmocnění pro vládu, aby cestou nařízení vykonávala vše, co je v přechodném období potřebné k udržení pořádku a zabezpečení státních zájmů
  - + nepřímo pověřil sněm, aby schválil slovenskou ústavu

Smlouva o ochraně

- zahraniční politika vedená v těsné dohodě s německou vládou
  - povinnost přebudovat ozbrojené síly
  - právo Německa zřizovat ve vymezeném území (tzv. Schutzzone) své vojenské posádky
- + *Tajný protokol o hospodářské a finanční spolupráci*

Etapy vývoje

1. Do poloviny roku 1940
2. Od porad v Salcburku 27.- 28. července 1940 do vypuknutí SNP
  - německý vliv výrazně zesílil
  - dočasně se posílily i pozice radikálů
3. Od vypuknutí SNP do osvobození

Prozatímní ústava (č. 185/1939 Sl. z.)

- neposkytuje přesný obraz skutečných vztahů mezi nejvyššími orgány
- republika (rakouský a španělský vzor)
- úvodní prohlášení + **13 hlav**, 103 paragrafů

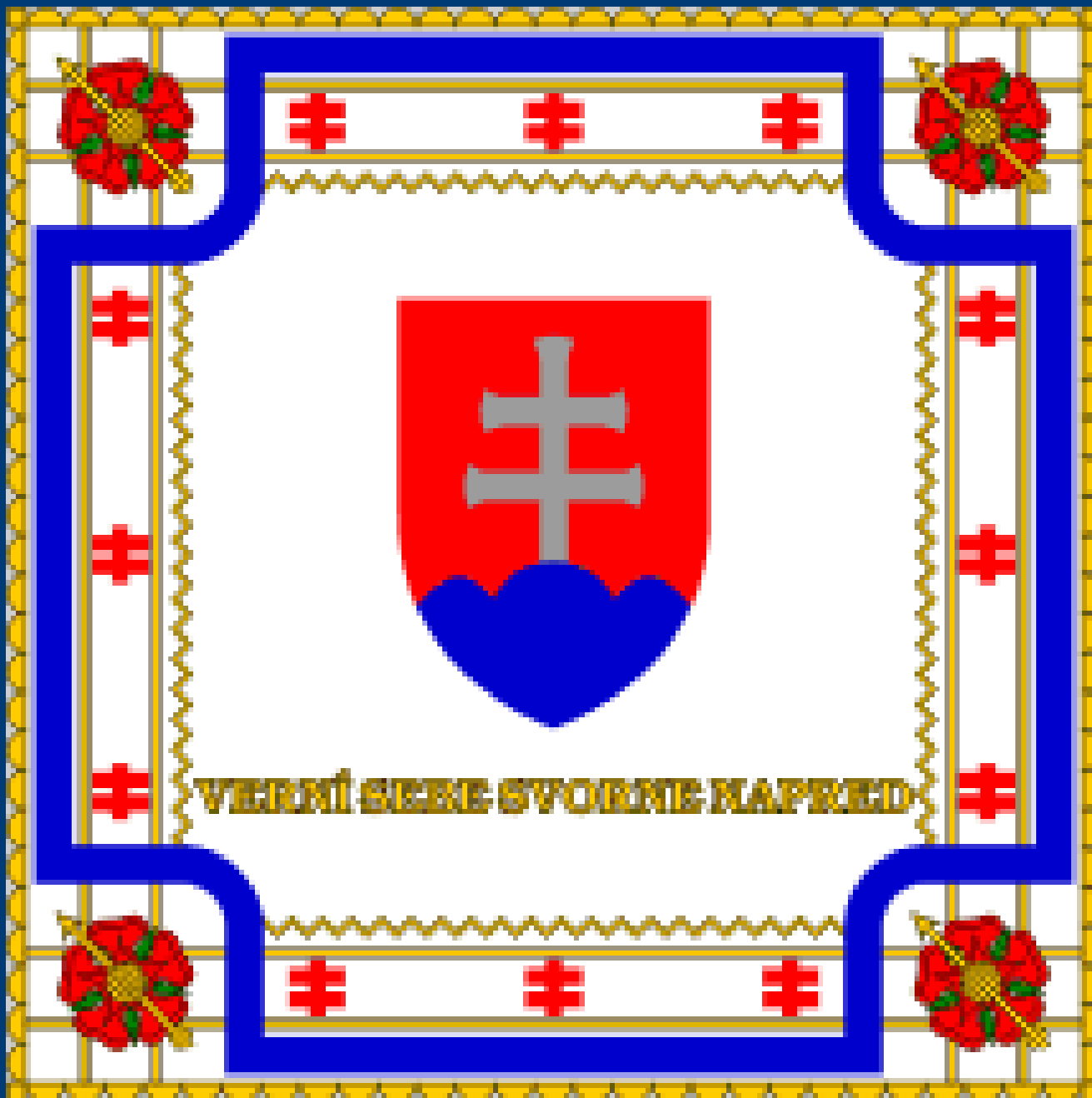
Prozatímní ústava – hlavy 1. – 13.

1. Všeobecná ustanovení
2. – 5. Nejvyšší orgány
6. Politické strany
7. Stavovské zřízení
8. Územní samospráva

9. Soudnictví
10. Povinnosti a práva občanů
11. Církev
12. Národnostní skupiny
13. Různá ustanovení

Nejvyšší orgány

- Sněm Slovenské republiky
- **president republiky**
- vláda
- Státní rada
- Nejvyšší účetní kontrolní úřad (zák. č. 186/1939 Sl. z.)
- Ústavní senát (§ 98 ústavy)

Sněm Slovenské republiky

- jednokomorový zákonodárny sbor
- poslanci, zvolení ještě na konci roku 1938 do Sněmu Slovenské krajiny
  - + osoby jmenované k doplnění počtu poslanců prezidentem republiky
- Stálý výbor (zabezpečoval kontinuitu mezi jednotlivými zasedáními)

President republiky

- jeho pozice postupně sílila
- volen Sněmem
- spolu s vládou a státní radou nositel vládní a výkonné moci
- podíl na moci zákonodárné
- kreační pravomoci

Jozef Tiso

Vojtech Tuka

Vláda

- vládní a výkonná moc, pokud nebyla výslovně svěřena prezidentu nebo státní radě
- právo zákonodárné iniciativy
- vydávala nařízení k provedení zákonů
- mohla vydávat nařízení s mocí zákona
- při předsednictvu vlády Úřad propagandy

Státní rada

- inspirace ústavami, které se také opíraly o „stavovské“ uspořádání společnosti
- v podstatě vystupovala jako druhá komora sněmu
- významné pravomoci v politické oblasti
- v oblasti soudní mohla trestně stíhat presidenta a předsedu a členy vlády

HSL'S

- a) ústava zakotvovala vedoucí úlohu HSL'S
(= politická organizace, jejímž prostřednictvím se slovenský národ zúčastňuje na výkonu státní moci)
- b) zákon o HSL'S č. 245/1939 Sl. z.
- c) zákon o HSL'S č. 215/1942 Sl. z.
  - uplatnění vůdcovského principu

Stavovská organizace

- úkolem stavů péče o hospodářské, sociální a kulturní zájmy jejich jednotlivých složek
  - původně šest stavů
- reorganizace 1942
  - Slovenská pracující pospolitost
  - čtyři sdružení

Územní správa

= systém kombinující samosprávu a veřejnou správu

- základní ustanovení v osmé hlavě ústavy (§ 64)
- zákon č. 190/1939 Sl. z. o veřejnej správe vnútornej
  - vybudována na úrovni žup a okresů
  - základním článkem obce

Soudnictví a státní zastupitelství

- už před přijetím ústavy tři celostátní soudy
  - Slovenský nejvyšší soud
  - Nejvyšší správní soud
  - Vrchní (Hlavný) pojišťovací soud
- ústava rámcově vymezila soudní soustavu a stanovila základní zásady
- zákon o organizaci soudů, úřadů veřejné obžaloby a soudní správy (č. 112/1942 Sl. z.)
- státní zastupitelství

Soudy

(zákon o organizaci soudů, úřadů veřejné obžaloby a soudní správy /č. 112/1942 Sl. z./)

- **řádné soudy**
- výjimečné (stanné /štatariálne/) soudy
- zvláštní (osobitné) soudy
  - např. burzovní, vojenské

Řádné soudy

(zákon o organizaci soudů, ...

/č. 112/1942 Sl. z./)

- okresní soudy
- krajské soudy (v župních městech a v Levoči a v Michalovcích)
- vrchní (hlavné) soudy v Bratislavě a v Prešově
- Slovenský nejvyšší soud v Bratislavě
  - vlastní rozhodování trojinstanční

Bezpečnostní složky

- policejní ředitelství a úřady (převzaty z ČSR; vl. nař. č. 314/1939 Sl. z.)
- b) žandárstvo (převzato z ČSR; reorganizace v roce 1943)
  - na čele Hlavní velitelství žandárstva
  - Kriminální ústředna (KRIUS)
  - ÚŠB plnila úkoly politické policie
- c) Hlinkova garda
- d) německé bezpečnostní složky (od léta 1944)

Alexander Mach

Karol Sidor

Generál
Ferdinand Čatloš

Pracovní právo a sociální zabezpečení

- inspirace: sociální papežské encykliky Rerum novarum (1891) a Quadragesimo anno (1931)
- ztratilo čistě soukromoprávní charakter
- zavedena pracovní povinnost
- zřízen Ústřední úřad práce a síť úřadů práce v okresech
- příkazy a zákazy zaměstnávat určité osoby
- mzdové a pracovní podmínky mohl závazně stanovit vyhláškou Ústřední úřad práce
- placená dovolená (1944)

Sociální zákonodárství

- zavedení přídavků na děti (z. č. 217/1941 Sl. z.)
- veřejná péče o opuštěnou mládež (z. č. 213/1941 Sl. z.)
- péče o evakuované děti (č. 83/1944 Sl. z.) a péče o osoby starší 65 let
- od roku 1942 drahotní příplatky
- Ústředí pro sociální péči při HSLS (DP)
- zásahy do bytové politiky

Zásahy do vlastnických poměrů

- protižidovská opatření
- zákon o pozemkové reformě (1940)

Trestní právo

- v zásadě zachována platnost recipovaných předpisů
- zpřísnila a rozšířila se ochrana státu
  - zákon o trestných činech proti státu (č. 320/1940 Sl. z.)
  - zákon o zvýšeném trestání podvratné činnosti (č. 166/1941 Sl. z.)
- opatření vyvolaná vypuknutím SNP

Rasové zákonodárství

- a) vládní nařízení o vymezení pojmu žid a usměrnění počtu židů v některých svobodných povoláních (č. 65/1939 Sl. z.)
- b) arizační zákon (č. 113/1940 Sl. z.)
- c) zmocňovací ústavní zákon (č. 210/1940 Sl. z.)
- d) židovský kodex (vl. nař. č. 198/1941 Sl. z.)
- e) další diskriminační opatření
- f) deportace židů

OBEC ORAVIA
POLHORA
22 ROKOU BEZ ŽIDOV

Zmocňovací ústavní zákon (1940)

= na dobu jednoho roku zmocnil vládu činit veškerá potřebná opatření k vyloučení židů z hospodářského a společenského života

- Ústřední hospodářský úřad koordinoval a řídil přijatá hospodářská opatření (1940)
- speciálně upraveno pracovní zařazení židovského obyvatelstva
- v roce 1941 vláda zavedla pracovní povinnost bez toho, že by vznikl pracovní poměr

Nežidovský obchod
Nichtjüdisches Geschäft

Nemzsidó üzlet

Židovský kodex

= (vl. nař. o právním postavení židů
č. 198/1941 Sl. z.)

- nově pojalo vymezení toho, kdo je žid
- komplexně shrnulo protižidovská opatření

Další diskriminační opatření

- stanovení zvláštní nákupní doby v obchodech
- zavedení policejní hodiny
- zákaz shromažďování a účasti na kulturních a sportovních akcích
- omezení pohybu
- zákaz studia na středních a vysokých školách
- zabavení osobních věcí "luxusní" povahy (sportovní potřeby, radia, cennosti apod.)

Deportace židů

- formálně legalizovány ústavním zákonem č. 68/1942 Sl. z.
- postihly 58 000 osob (a dalších 13 000 po SNP)